

บทที่ 12

รัชสมัยพระเจ้าซาร์ปอล (ค.ศ. 1796 – ค.ศ. 1801)

ยุคตึงเครียด : Period of Tension

Significant Dates

Reign of Paul I.....1796-1801

Suvorov's Italian Campaign.....1799

Maritime League against England.....1800-1810

ระหว่างสงครามโบเลียนจนถึงช่วงสิบปีหลังนั้นรัสเซียเริ่มมีความสับสนเกี่ยวกับการบริหารภายในประเทศยิ่งขึ้นตามลำดับ ระบบงานบริหารและสถาบันต่าง ๆ ที่จัดตั้งขึ้นในสมัยพระนางแคเธอรีนที่ 2 ก็ถูกยกเลิกไปหลายอย่าง พวกชาวนาเริ่มก่อการไม่สงบและระบบเซอร์ฟก็กลายเป็นระบบที่ไม่มั่นคงเหมือนในรัชสมัยก่อนหน้านี้ สภาพโดยทั่วไปก็คงไม่ต่างไปจากที่เกิดขึ้นในประเทศอื่นคือ เมื่อกษัตริย์เอกาธิปไตยผู้แข็งแกร่งสิ้นพระชนม์ลงก็ย่อมจะต้องการทายาทที่ทรงความเข้มแข็งพอเพื่อที่จะดำเนินนโยบายต่อไป แต่เมื่อทายาทมิได้ทรงเข้มแข็งดังกล่าว บรรดาขุนนางก็มักจะมุ่งหวังที่จะขยายอำนาจของตนขึ้นมาแทน ทั้งนี้ทั้งนั้นก็โดยมิได้คำนึงถึงชนชั้นอื่น ๆ ที่ต่ำกว่าตน

พระเจ้าซาร์ปอลทรงเป็นกษัตริย์พระองค์หนึ่งที่ต้องการได้รับความวิโยคอย่างยิ่ง พระองค์หนึ่งของรัสเซียในศตวรรษที่ 18 เพราะถึงแม้จะทรงเป็นพระโอรสองค์แรกของพระนางแคเธอรีนที่ 2 แต่ก็มิได้ทรงได้รับความรักเยี่ยงมารดาที่บุตรจากพระนางเลย พระนางทรงรู้สึกที่พระโอรสอ่อนแอจนบางครั้งแม้เมื่อผู้ที่ทรงโปรดเกล้าว่าร้ายพระโอรสก็มิได้ทรงกริ้วพระเจ้าปอลทรงเกลียดชังพระมารดาเหมือนกัน เนื่องจากมันพระทัยว่าพระมารดาคือผู้ปลงพระชนม์พระราชบิดาของพระองค์

คือพระเจ้าปีเตอร์ที่ 3¹ ทรงเชื่อว่าพระมารดาเป็นผู้แย่งสิทธิในการครองราชย์สืบต่อจากพระราชนิดาของพระองค์ ตลอดเวลา 34 ปี พระนางแคเธอรีนก็ไม่เคยทรงมอบอำนาจให้โอรส เช่น เมื่อทรงแต่งตั้งเจ้าชายปอลทรงดำรงตำแหน่งผู้บัญชาการกองทัพเรือ พระนางก็ไม่เคยให้อนุญาตเสด็จไปเยี่ยมฐานทัพเรือที่ครอนสตัดท์ (Kronstadt) ส่วนใหญ่จะเสด็จไปประทับที่กัตชีนา (Gatchina) ระบายพระอารมณ์ร้ายด้วยการฝึกทหารอย่างไม่ปราณีปราศรัย และคุกคามคนในท้องถิ่นให้เกิดความหวาดกลัวโดยทั่วไป

เมื่อหมดรัชกาลของพระมารดาก็ทรงแก้แค้นด้วยการขุดพระศพพระเจ้าปีเตอร์ที่ 3 มาทรงฝังเคียงข้างพระมารดา บังคับให้อเล็กซิส ออร์ลอฟ (Alexis Orlov) แคมกมกฏาในพิธีศพ รวมทั้งขุดกระดูกไปเติมกินขึ้นมาฝังใหม่เป็นต้น เมื่อปี ค.ศ. 1796 ทรงจัดการรื้อระบบงานที่กระทำไว้ในสมัยพระนางแคเธอรีนทั้งหมด ลงโทษคนโปรดของพระราชมารดา ทรงปลดพลอยศักดิ์ของพระราชมารดา คือ ราดิเชฟ² ทรงออกกฎหมายเคร่งครัดเกี่ยวกับการสืบราชสมบัติ ห้ามทางแก้ไขฐานะของพวกเชอร์ฟ สั่งห้ามการพิมพ์ทุกชนิด วางระบบการเซ็นเซอร์ข้อเขียนทุกประการอย่างเคร่งครัด ห้ามการนำหนังสือต่างประเทศเข้ามา รวมทั้งดนตรีด้วย เรียกนักศึกษารุสเซียที่อยู่ต่างประเทศกลับหมด ทั้งนี้ ทรงอ้างว่าเพื่อความปลอดภัยขั้นต้นของชาติ

ในวันที่ทรงสวมมงกุฎเมื่อวันที่ 16 เมษายน ค.ศ. 1797 ทรงออกพระราชกฤษฎีกาว่าด้วยการสืบราชสันตติวงศ์ว่าให้ถือทางพระราชวงศ์ฝ่ายชาย โปรดให้ยกเลิกสิทธิพิเศษบางประการของพวกขุนนาง ลดกำลังทหารรักษาวัง เพื่อป้องกันการที่พวกขุนนางจะใช้เป็นเครื่องคุกคามความปลอดภัยของราชบัลลังก์

¹ Basil Dmytryshyn, *Imperial Russia* (New York : Holt Rineheart and Winston Inc., 1967), 120.

² Radischev : มีนามเต็มว่า Alexander N. Radischev (1749-1802) เขียนหนังสือ *A Journey from St. Petersburg to Moscow* เป็นการเริ่มนำวิวัฒนาการทางปัญญาของยุโรปเข้ามาในรัสเซียเพื่อสร้างระบอบปกครองที่มีคุณภาพ ให้มีกฎหมายปกครอง และให้มีเสรีภาพในการพิมพ์การพูด เขาส่งเสริมความเสมอภาคส่วนบุคคล โจมตีระบอบเอกราธิปไตยซึ่งมีชนชั้นหลักคือขุนนางและพระ เขารังเกียจการใช้กำลังทหารและระบอบจักรวรรดินิยม หนังสือของเขาบรรยายถึงการทำนาของชาวนา ระบบการขนส่ง การขายเชอร์ฟ การเกณฑ์ทหาร การถูกบังคับให้แต่งงานซึ่งสิ่งเหล่านี้เป็นเครื่องกั้นความเจริญของรัสเซียเป็นเวลาหลายร้อยปี เขาถูกจับ และพระนางแคเธอรีนที่ 2 โปรดให้เนรเทศไปไซบีเรีย

การกระทำดังกล่าวของพระเจ้าซาร์ปอลมีผลก็คือ ทำให้เกิดความสับสนไปทุกวงการ และในที่สุดก็มิมีผู้ขนานนามของพระองค์ว่า "พระเจ้าซาร์ผู้เสียสติ"³

โดยสภาพทั่วไปแล้วพระเจ้าซาร์มิได้ทรงเป็นศัตรูกับขุนนาง แต่ทรงขัดขวางมิให้พวกขุนนางเข้ามามีอำนาจทางการเมืองมากเกินไปเท่านั้น ทรงยอมรับในฐานะของขุนนางและถือว่าเป็นสถาบันพื้นฐานของสังคมด้วย กล่าวคือ เป็นตำรวจที่รัฐไม่ต้องจ้างไว้คอยควบคุมพวกชาวนา ถ้าไปลดอำนาจบังคับขุนนางในส่วนนี้แล้วประเทศก็คงจะถูกผลักดันเข้าสู่สมัยวิฤตการณ์ อย่างไรก็ตาม ความพยายามที่จะยังคงไว้ซึ่งอำนาจของขุนนางและความคุ้มครองให้ชาวนาอยู่ในความสงบในขณะเดียวกันนั้นไม่ใช่ของง่าย ในรัชสมัยของพระองค์นั้นปรากฏว่ามีกบฏชาวนาใน 32 แคว้น แต่การปฏิวัติเหล่านี้ก็ถูกปราบไว้ราบคาบลงเสียก่อนที่เหตุการณ์จะบานปลายเหมือนในสมัยยูคาเซฟ ถึงกระนั้นพระเจ้าจักรพรรดิก็ทรงตระหนักดีว่าจะต้องมีการปรับปรุงบางอย่าง ทรงขอร้องขุนนางว่าอย่าให้พวกเซอร์ต้องทำงานในวันอาทิตย์หรือทำงานเกิน 3 วันใน 1 อาทิตย์ แต่คำขอร้องของพระเจ้าจักรพรรดิก็มีขุนนางน้อยคนที่จะปฏิบัติตาม

ความไม่สมดุลย์กัน ในการปกครองประเทศเป็นเวลา 5 ปีนั้น ได้มีความเจริญหลายอย่างเกิดขึ้น กล่าวคือ มีการขุดคลองใหม่ ๆ หลายสาย มีการเลิกกำแพงภาษีสินค้าบางชนิดเพื่อเป็นกำลังในด้านการดำเนินการค้ากับต่างประเทศ เมื่อมีการค้นพบถ่านหินในลุ่มแม่น้ำคอนก็ได้มีการส่งเสริมการอุตสาหกรรมขึ้น มีการปรับปรุงการสร้างเรือ รวมทั้งการปรับปรุงกองทัพด้วยการกระทำทั้งหลายของพระเจ้าจักรพรรดิน่าจะได้รับการยกย่องแต่กลับถูกละเลยเสีย ทั้งนี้ ก็เพราะเหตุผลเนื่องจากข้อเสียในด้านความประพฤตินั้นพระองค์ที่ทำให้เกิดความไม่เป็นที่สออารมณ์ทุกฝ่ายเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ หลังปี ค.ศ. 1798

ทางด้านกองทัพบก ทรงนำแบบอย่างวิธีการฝึกและเครื่องแบบของพวกปรัสเซีย ซึ่งชาวรัสเซียไม่ชอบมาใช้ การฝึกแบบปรัสเซียมีระบบคล้ายเครื่องจักร และการสวนสนามตามแบบซึ่งทำได้ดูเฉียบขาดดังที่พระเจ้าปอลทรงตรัสว่า "ทหารก็เหมือนเครื่องจักรที่ถูกไขให้เคลื่อนที่ด้วยกฎเกณฑ์" การสวนสนามจึงเป็นเสมือนการตัดสินอย่างเช่นทหารคนใดกระดุมเสื้อขาดหรือ

³ John Lawrence, A History of Russia (New York : Mentor Books, The New American Library, 1969) p. 172

ไม่ถ้าเสียไม่ลงแบ่งให้คงคงมาก็ต้องถูกโอบย ไม่ว่าจะจะเป็นทหารหรือนายทหารมีโอกาสที่จะถูกเนรเทศไปไซบีเรียได้ง่าย ๆ และในทำนองเดียวกันถ้าทหารคนใดสามารถตอบข้อซักถามของจักรพรรดิได้ฉะฉานก็อาจจะได้รับรางวัลคือให้ชานาเป็นพัน ๆ คน

พลเมืองถูกห้ามออกจากบ้านหลังเวลาสามทุ่ม ทุกคนจะต้องคุกเข่าลงเมื่อพระจักรพรรดิเสด็จผ่าน พระจักรพรรดิทรงเคร่งกับกฎเกณฑ์เหล่านี้มาก มักจะมีอารมณ์เสีย และบางครั้งก็แสดงความโหดเหี้ยม โดยเฉพาะกับพวกขุนนางซึ่งจะต้องปฏิบัติต่อกษัตริย์ดังเช่นที่พวกชานาจะต้องปฏิบัติต่อพวกขุนนางเช่นกัน

วิกฤตการณ์ ในปี ค.ศ. 1798 นายทหารประจำราชสำนัก คือ เคานท์ ปาห์เลน (Count Pahlen) ทหารประจำเซนต์ปีเตอร์สเบิร์กได้เตรียมแผนการรัฐประหารกำจัดปอลและสถาปนาพระโอรสคือ อเล็กซานเดอร์ขึ้นเป็นแทน การเตรียมการกินเวลายืดเยื้อถึง 2 ปีผู้ต้องสงสัยถูกประหารไปนับไม่ถ้วน จนในที่สุดในปี 1800 เมื่อปอลทรงเปลี่ยนแปลงนโยบายต่างประเทศใหม่ และทรงมีพฤติกรรมโหดเหี้ยมมากขึ้นทำให้เกิดระส่ำระสายโดยทั่วไป พวกทหารได้ขอให้ อเล็กซานเดอร์ร่วมในคณะรัฐประหารด้วย อเล็กซานเดอร์ทรงตัดสินพระทัยเมื่อทรงทราบว่าพระเจ้าปอลเตรียมการที่จะให้ แกรนด์ดัชเชส แคเธอรีน⁴ อภิเษกกับเจ้าชายอูจีนแห่งเวอเทมเบิร์ก (Prince Eugene of Wurtemberg) เพื่อเตรียมแต่งตั้งเป็นรัชทายาทของราชบัลลังก์

ในวันที่ 23 มีนาคม 1801 ทรงประกาศขังโอรสของพระองค์ทั้งสองคือ อเล็กซานเดอร์และคอนสแตนตินไว้ในวัง พวกคณะรัฐประหารจึงตัดสินใจลงมือในวันนั้น โดยการคัดเลือกผู้แทนเข้าเฝ้าพระจักรพรรดิ และพระเจ้าปอลก็ถูกบังคับให้สละราชสมบัติ (บางแห่งกล่าวว่าพระเจ้าปอลถูกรัดพระคอสิ้นพระชนม์ เพราะเกิดการต่อสู้กันขึ้น) และแล้วทุกคนก็คอยดูการเปลี่ยนแปลงที่จะดำเนินต่อไปในสมัยของอเล็กซานเดอร์

⁴ พระราชธิดาพระองค์ที่ซาร์ทรงโปรดปรานที่สุด

นโยบายต่างประเทศ

ในปี ค.ศ. 1796 เมื่อกษัตริย์ใหม่ผู้มีพระชนม์ 42 พรรษาเสด็จขึ้นครองราชย์ พระองค์เป็นกษัตริย์ที่มีได้มีหลักยึดในพระทัยที่แน่นอนถ้าจะไม่นับว่าพระองค์ทรงเสียดิ ก็อาจกล่าวได้ว่าทรงมีการกระทำที่มีได้ประกอบด้วยสติสัมปชัญญะที่สมบูรณ์นัก

กษัตริย์ปอลทรงได้ความสนพระทัยเป็นอย่างยิ่งในเรื่องการต่างประเทศและการบ้านเมืองในระหว่างที่ทรงรอการสืบราชสมบัติ เมื่อได้เป็นกษัตริย์แล้วก็ตั้งพระทัยที่จะเป็นกษัตริย์ผู้เรื่องอำนาจ ไม่ต้องการจะดำเนินตามรอยพระยุคลบาทของพระราชมารดาจึงทรงประกาศเลิกการคุกคามต่าง ๆ ทั้งหมด และลงมติว่ารัสเซียควรจะอยู่โดยสงบ กล่าวคือ ได้ทรงประกาศยกเลิกการทำสงครามกับฝรั่งเศสในสมัยพระนางแคเธอรีนซอภักย์โทษที่ได้ทำการแบ่งแยกโปแลนด์ ประกาศว่าจะไม่มีการทำสงครามกับประเทศใดอีก แต่อย่างไรก็ตาม ปรากฏว่าการณิได้เป็นไปตามพระประสงค์ เพราะเมื่อพระเจ้าปอลประกาศเลิกสนับสนุน ออสเตรียก็เริ่มถอยร่น เมื่อปี ค.ศ. 1789 ทำสนธิสัญญาสงบศึกที่แคมโปฟอร์มิโอ (Peace of Campo formio) ฝรั่งเศสก็มีอิทธิพลเหนืออิตาลีและบริเวณฝั่งแม่น้ำโรน การรวมพันธมิตรครั้งที่ 1 สิ้นสุดลงคงเหลือประเทศที่ทำสงครามกับฝรั่งเศสประเทศเดียวคืออังกฤษ ทำให้ฝรั่งเศสกลายเป็นชาติมหาอำนาจในยุโรป ในขณะที่นั้น ซึ่งทำให้รัสเซียไม่พอใจอย่างยิ่งแม้แต่ปอลก็เห็นว่าควรจะหาทางยับยั้งฝรั่งเศสโดยตั้งความหวังไว้ว่าวิธียับยั้งฝรั่งเศสก็คือวิธีการประนีประนอม โดยมีรัสเซียเป็นตัวกลาง มีออสเตรีย ปรัสเซียและอังกฤษให้ความสนับสนุนทางการทูตเพื่อให้ฝรั่งเศสยุติการก่อสงครามขึ้นมาใหม่ รัสเซียดำเนินตามนโยบายอันนี้ระหว่างปี ค.ศ. 1797-1798 แต่ไม่บรรลุผลที่ตั้งไว้เพราะฝรั่งเศสไม่ยอมยุติและยังมีแผนการที่จะก่อความสงบในโปแลนด์ด้วย

การดำเนินการของฝรั่งเศสในเมดิเตอร์เรเนียนตะวันออกทำให้รัสเซียต้องเริ่มดำเนินการบ้างในปี ค.ศ. 1798 นโปเลียนมุ่งตะวันออกโดยมีจุดมุ่งหมายที่อินเดียของอังกฤษยึดได้ มอลตาซึ่งเป็นเมืองที่ปอลทรงทำหน้าที่เป็นผู้พิทักษ์ นอกจากนี้ นโปเลียนยังโจมตีอียิปต์เพื่อตัดเส้นทางติดต่อระหว่างอังกฤษไปอินเดีย ประกาศสงครามกับสุลต่าน (ผู้ปกครองอียิปต์) ทำให้รัสเซียเกิดความรู้สึกที่ว่าฝรั่งเศสพยายามทำลายดุลย์แห่งอำนาจของประเทศต่าง ๆ ในเอเชียตะวันออกไกล จึงหันไปสนับสนุนศัตรูดั้งเดิมของตนคือจักรวรรดิออตโตมัน ให้ทำสงครามกับเพื่อนเก่าของสุลต่านคือฝรั่งเศส

การรวมพันธมิตรครั้งที่สอง

ในเดือนธันวาคม 1798 รัสเซียและอังกฤษก็เริ่มรวบรวมพันธมิตรทำสงครามกับฝรั่งเศส การรวมพันธมิตรครั้งที่ 2 นี้ รัสเซียมีส่วนร่วมด้วย มีแต่ออสเตรียเข้าร่วมเท่านั้น รัสเซียจะต้องรวมกำลังกับออสเตรียต่อต้านฝรั่งเศสทางภาคเหนือของอิตาลี และสวิตเซอร์แลนด์จอมพลซูวโรฟซึ่งถูกปลดในสมัยบอลถูกอังกฤษและออสเตรีย เรียกร้องให้มาทำหน้าที่ผู้บัญชาการทัพออสเตรีย-รัสเซีย

ในฤดูใบไม้ผลิปี ค.ศ. 1799 กองทัพทั้งสองมีชัยในอิตาลี แต่ก็เกิดการขัดแย้งกันตั้งแต่ระหว่างจอมพลซูวโรฟและนายทหารออสเตรียนในคอนตันเกี่ยวกับเรื่องยุทธวิธีในการรบ เมื่อการต่อสู้ดำเนินต่อไปก็มีปัญหาเรื่องการปลดปล่อยอิตาลีให้พ้นจากบังคับของฝรั่งเศส ความขัดแย้งมีมากขึ้นเมื่อจอมพลซูวโรฟประกาศจะเดินทัพจากอิตาลีภาคเหนือเข้าสู่ฝรั่งเศส พระจักรพรรดิออสเตรียคือ ปรานซิสที่ 2 สั่งให้จอมพลซูวโรฟยุติการรบจัดการเรียกกองทัพออสเตรียภายใต้การควบคุมของซูวโรฟกลับคืนไปหมด วิลเลียม พิตท์ (William Pitt) จึงเสนอแผนการรบใหม่ ให้ซูวโรฟเลิกแผนการของตนเสียและเดินทัพเข้าสู่สวิตเซอร์แลนด์ เพื่อรบกับกองทหารฝรั่งเศสที่นั่น ออสเตรียตกลงตามแผนการของพิตท์ (เพื่อจะตั้งกำลังทหารรัสเซียออกจากอิตาลี) และพระจักรพรรดิบอลก็ทรงยอมรับด้วย เพื่อเป็นการกำจัดอิทธิพลของซูวโรฟ

แผนการสวิสล้มเหลว เนื่องจากขณะที่ซูวโรฟเดินทัพไปทางเหนือสู่บริเวณช่องเขาเข้าสู่สวิตเซอร์แลนด์นั้น ฝรั่งเศสเตรียมการต้านทานไว้แล้ว ออสเตรียก็ถอนทัพกลับเหลือไว้แต่รัสเซียที่จะต่อต้านฝรั่งเศสไม่ให้รุกผ่านช่องเขา ซูวโรฟผ่านช่องเขาได้ด้วยควมลำบากต้องเผชิญสภาพที่แร้นแค้น อากาศเลวร้ายและศัตรูอยู่ด้วย และก็พบว่ากองทัพรัสเซียของเขาที่อยู่ในสวิสนั้นยอมแพ้ฝรั่งเศสแล้ว เขาเหลือทหารเพียง 15,000 คน ซึ่งทำให้รัสเซียเสียเปรียบฝรั่งเศสมาก กษัตริย์บอลเห็นสถานการณ์เลวร้ายเช่นนั้นจึงโปรดให้เรียกกองทัพกลับ และทรงประกาศกับออสเตรียว่าต่อไปนี้รัสเซียจะไม่ให้การสนับสนุนประเทศที่มีการกระทำอันแสดงความไม่ซื่อเช่นนี้อีก

รัสเซียยังคงเป็นพันธมิตรกับอังกฤษ ทำสงครามฝรั่งเศสในฮอลแลนด์ กองทัพเรือรัสเซียมีจำนวนทหารถึง 12,000 คน ส่งไปช่วยอังกฤษ ภายใต้การบัญชาการทัพของคูคแห่งยอร์ก

เริ่มทำสงครามอย่างหนักในเดือนกันยายน ค.ศ. 1799 ในครั้งแรกรัสเซียต้องสูญเสียทหารถึง 1 ใน 4 ของจำนวนทั้งหมดและบ่นว่าอังกฤษไม่ได้ให้ความช่วยเหลืออย่างเต็มที่ จนถึงกลางเดือน ตุลาคมจึงยุติสงครามและเป็นฝ่ายพ่ายแพ้ อังกฤษและรัสเซียต้องถอยทัพกลับ พระเจ้าปอลจึงตัดสินใจขึ้นสู่อำนาจ ในวันที่ 22 ตุลาคม ประกาศถอนตนออกจากการเป็นสมาชิกของการรวมพันธมิตรครั้งที่ 2

ต่อมาที่ปรึกษาฝ่ายต่างประเทศของปอลคือ เคานท์ ฟีโอดอร์ รอสโตปซิน (Count Feodor Rostopchin) ได้เสนอความคิดว่า รัสเซียควรจะทุ่มความสนใจไปที่ส่วนหนึ่งของคาบสมุทรบอลข่าน ซึ่งฝรั่งเศสน่าจะให้ความสนับสนุนเพื่อหวังให้รัสเซียช่วยทำสงครามกับอังกฤษและออสเตรียกับปรัสเซียก็อาจจะมีส่วนได้ดินแดนชดเชยด้วยคือ ออสเตรียได้ดินแดนในแหลมบอลข่าน และปรัสเซียได้ดินแดนในเยอรมันทางเหนือ การกระทำดังนั้นก็เท่ากับว่าเป็นการตัดขาดให้อังกฤษอยู่โดดเดี่ยว ฝรั่งเศสโดยพระเจ้า نابโปลีโอนที่ 1 ยึดกลางทำสนธิสัญญาพันธมิตรกับรัสเซียแบ่งเขตปกครองอาณาจักรออตโตมัน และเตรียมการรุกต่อไปยังอินเดียของอังกฤษ ดังนั้น ในเดือนมกราคม ค.ศ. 1801 พระเจ้าปอลก็โปรดให้ส่งกองทหารคอน คอสแซคจำนวน 20,000 คน ไปยังอินเดียของอังกฤษ กองทหารอันอ่อนแอและยังเตรียมตัวไม่พร้อมเริ่มออกเดินทางในประมาณเดือนกุมภาพันธ์ แต่พอเดินทางมาถึงโอเรนเบอร์ก ซึ่งจะต่อไปยังภาคตะวันออกเฉียงใต้ข้ามเอเชียตอนกลาง รัฐบาลก็ให้หยุดการเดินทาง เพราะพระเจ้าปอลถูกปลงพระชนม์

ผู้ที่ลอบปลงพระชนม์กษัตริย์ปอลก็คือ พวกที่ไม่เห็นด้วยกับนโยบายต่อต้านอังกฤษของพระองค์ ฝ่ายกบฏเหล่านี้หวังว่าอเล็กซานเดอร์พระโอรสควรจะได้เปลี่ยนนโยบายอันนั้นและก็ไม่ผิดหวังเพราะสิ่งแรกที่กษัตริย์อเล็กซานเดอร์ทรงทำก็คือ การฟื้นฟูสัมพันธไมตรีกับอังกฤษ พวกที่ร่วมมือเหล่านั้นได้แก่

1. Count Nikita P. Panin : รองประธานคณะกรรมการที่ปรึกษาราชการแผ่นดิน
2. Joseph Ribahs : ชาวสเปนผู้ดำรงตำแหน่งนายพลเรือ ในกองทัพรัสเซีย
3. Count Peter Pahlen : ผู้ตรวจราชการทหารแห่งกรุงเซนต์ปีเตอส์เบิร์ก

ในรัชสมัยอันสั้นของพระเจ้าซาร์ปอลนั้น ได้เป็นเครื่องชี้ชัดถึงแนวโน้มของเหตุการณ์เมื่อตอนปลายศตวรรษที่ 18 คือกองทัพบกและกองทัพเรือของรัสเซียได้เข้าไปแสดงแสนยานุภาพ

ในตอนกลางของยุโรป เมดิเตอร์เรเนียน และเริ่มเข้าใจไปทุกคามอินเดีย ความยิ่งใหญ่ของกองทัพรัสเซีย กลายเป็นสิ่งที่ทำให้มหาอำนาจในยุโรปหวาดระแวง ความรู้สึกเกลียดชังรัสเซียเริ่มแพร่เข้าไปในยุโรปตะวันตกตั้งแต่ปี ค.ศ. 1800 รัสเซียเริ่มหันมาสนใจในเรื่องเซอร์ฟและเห็นว่ารัฐบาลควรจัดการเกี่ยวกับเรื่องนี้ได้อย่างหนึ่ง อย่างน้อยที่สุดก็คือว่าเป็นเรื่องของรัฐบาล ไม่ใช่ฐานะทรัพย์สินส่วนตัวของขุนนาง หรือส่วนพระองค์ของกษัตริย์ปฏิภิกิริยาตั้งกล่าวนี้จึงเท่ากับเป็นการลดอำนาจขุนนางหันเข้าสู่การจัดระบบราชการ การได้ดินแดนใหม่ ๆ ก็มีชื่อถือว่าเป็นเพียงการเพิ่มพระเกียรติยศกษัตริย์ แต่เป็นการกระทำเพื่อเพิ่มผลประโยชน์และชื่อเสียงของชาติด้วย ท้ายที่สุดก็คือ เริ่มมีความรู้สึกต่อต้านกษัตริย์เกิดขึ้นในหมู่ขุนนางและ เริ่มมีการวิพากษ์วิจารณ์ระบอบซาร์ขึ้น⁵

⁵ D.M. Sturley, *A Short History of Russia*, pp. 125-126

สรุปท้ายบทที่ 1

1. ชาร์ปอลทรงขึ้นครองราชย์ในลักษณะที่ทรงเป็นปฏิปักษ์ต่อพระราชมารดาอย่างเต็มซัด เช่น ทรงแก้ไขกฎหมายทุกฉบับในสมัยพระนางแคเทอร์รีน เรียก Radischev ผู้มีความคิดขัดแย้งกับพระราชมารดากลับประเทศ
2. ทรงนิยมทหารโดยเฉพาะแบบปรัสเซีย
3. เข้าร่วมในการรวมพันธมิตรครั้งที่สองเพื่อต่อต้านนโปเลียน (ธันวาคม 1798)
4. ม.ค. 1801 กลับนโยบายเป็นมิตรกับฝรั่งเศสเพื่อเตรียมทำสงครามกับอังกฤษ แต่ปอลถูกปลดลงพระชนม์เสียก่อน

ผล พฤติกรรมของรัสเซีย เริ่มทำให้ประเทศในยุโรปเกลียดชังและหวาดระแวงรัสเซียในขณะที่ยกภายในประเทศก็เริ่มมีการเคลื่อนไหวในลักษณะไม่พอใจซาร์

คำถามทบทวน

1. จงอธิบายถึงความเปลี่ยนแปลงทางด้านสปีริตแห่งยุคภายหลังจาก French Revolution
2. อธิบายการปฏิรูปสำคัญในสมัยปอลที่ 1
3. จงอธิบายถึงฐานะระหว่างประเทศรัสเซียในสายพระเนตรของปอลที่ 1